

Julkaisufoorumi

Paneelien puheenjohtajien kokous

Aika: ke 26.11.2014 klo 13–16

Paikka: Tieteiden talo, sali 312, Kirkkokatu 6, Helsinki

Osallistujat:

Ilkka Niiniluoto, Julkaisufoorumin ohjausryhmän puheenjohtaja

Pekka Koskela, PJ Paneeli 1: Matematiikka ja tilastotiede

Esko Ukkonen, PJ Paneeli 2: Tietojenkäsittely ja informaatiotieteet

Paula Eerola, PJ Paneeli 3: Fysiikka, avaruustieteet ja tähtitiede

Ari Koskinen, VPJ Paneeli 4: Kemia

Hannu Pöysä, PJ Paneeli 6: Biotieteet I

Irma Thesleff, PJ Paneeli 7: Biotieteet II

Aki Mikkola, PJ Paneeli 8: Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka, kone- ja valmistustekniikka

Visa Koivunen, PJ Paneeli 9: Sähkö- ja automaatiotekniikka, tieto- ja tietoliikennetekniikka

Johanna Lahti, Paneeli 10: Teknillinen kemia, materiaalitekniikka ja ympäristötekniikka

Matti Weckström, PJ Paneeli 11: Lääketieteen tekniikka, bioteknologia ja peruslääketieteet

Pirjo Nuutila, PJ Paneeli 12: Kliiniset lääketieteet I

Jukka Meurman, PJ Paneeli 13: Kliiniset lääketieteet II ja hammaslääketieteet

Jarmo Valaja, VPJ Paneeli 15: Maatalous- ja metsätieteet

Hannu Vartiainen, PJ Paneeli 16: Taloustieteet

Jarkko Hautamäki, PJ Paneeli 18: Psykologia ja kasvatustieteet

Maija Kallinen, VPJ Paneeli 20: Filosofia ja teologia

Terttu Nevalainen, PJ Paneeli 21: Kielitieteet

Hanna Järvinen, VPJ Paneeli 22: Kirjallisuus, taiteen tutkimus ja arkkitehtuuri

Harri Siiskonen, PJ Paneeli 23: Historia, arkeologia ja kulttuurien tutkimus

Janne Pölönen, Tieteellisten seurain valtuuskunta

Anna-Sofia Ruth, Tieteellisten seurain valtuuskunta, sihteeri

1. Kokouksen avaaminen

Ohjausryhmän puheenjohtaja Ilkka Niiniluoto avasi kokouksen klo 13.09.

2. Kokouksen puheenjohtajan valitseminen

Valittiin Ilkka Niiniluoto kokouksen puheenjohtajaksi.

3. Ilmoitusasiat

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän, jonka tavoitteena on laatia ehdotus yliopistojen rahoitusmallin tarkistamiseksi siten, että tarkastukset voidaan ottaa käyttöön vuodesta 2017 alkaen. Työryhmän toimikausi on 12.11.2014–30.11.2015.
- Julkaisufoorumi-seminaari järjestetään ma 2.2.2015 klo 11–15 Tieteiden talolla salissa 104.

4. Päivitysarvioinnin tilannekatsaus

Paneelien tehtävä on ollut luokitella oman alansa lehdet ja sarjat tasoluokkiin 2 ja 3 julkaisuvolyymikiintiöiden mukaisesti: tasoluokka 2 (mukaan lukien taso 3) saa kattaa enintään 20 % tasoluokkien 1-3 julkaisusarjojen yhteenlasketusta julkaisuvolyymistä, ja tasoluokka 3 saa kattaa enintään 25 % tasoluokan 2 yhteenlasketusta julkaisuvolyymistä. Ohjausryhmä on sallinut paneeleille 1 %:n verran joustovaraa tasoluokan 2 kiintiöön.

Tasoluokkien kiintiöt päätettiin määrittellä julkaisuvolyymien perusteella, koska joillain luonnon- ja lääketieteen paneelialoilla 20 % tasoluokkaan 2 sallituista nimekkeistä kattaa valtaosan julkaisutuotannosta. Volyymipohjaisiin kiintiöihin siirryttiin, jotta voitaisiin kohdella tieteenaloja tasapuolisemmin julkaisukulttuurista riippumatta. Uusimmat Suomessa tehdyt viittausanalyysit eivät perustele etua, jota tietyt alat saavat tämänhetkisen luokituskäytännön seurauksena.

Lähes kaikissa paneeleissa on jouduttu karsimaan lehtiä tasoluokista 2 ja 3 alempiin tasoluokkiin. Ongelmaksi on koettu, että pienten alojen kärkilehtiä sekä muuten tärkeitä tai johtavinakin pidettyjä lehtiä on jouduttu jättämään tasoluokkaan 1. Näin ollen tasoerot parhaiden ja heikoimpien lehtien välillä luokan 1 sisällä muodostuvat suuriksi. Sihteeristölle on esitetty ratkaisuksi mm. tasoluokkaan 1 sijoitettujen lehtien erottelua kahteen laatuluokkaan.

Lähes kaikki paneelit ovat valmistaneet lehtien ja sarjojen luokituksen aikataulun mukaisesti tasoluokkiin 2 ja 3 asetettujen julkaisuvolyymikiintiöiden puitteissa. Ainoastaan fysiikan paneeli ei ole pystynyt saavuttamaan kiintiötä, vaan on päässyt tason 2 osalta 24,8 %:iin. Paneeli 3 on toimittanut ohjausryhmälle omaa luokitustaan koskevan kannanoton. Käytiin keskustelu päivitysarvioinnista kokonaisuutena.

- Todettiin, että tasolla 1 on nyt todellakin suurta vaihtelua lehtien laadussa ja etenkin pienten alojen kärkilehtiä ei ole mahtunut tasoluokkaan 2. Yhtenä mahdollisena ratkaisuna on esitetty tason 1 jakamista kahtia. Tason 1 jakaminen teettäisi lisätöitä, jopa uuden arviointikierroksen, joten parasta olisi laajentaa tason 2 kiintiötä. Todettiin, ettei karkeassa kolmiportaisessa luokituksessa voida välttyä laadulliselta vaihtelulta luokkien sisällä.
- Paneeli 3 on laskenut alemmas 58 prosenttia entisestä tason 2 lehtinimekkeiden määrästä ja päätynyt siihen lopputulokseen, ettei se voi laskea enempää.

Paneelin 3 näkemyksen mukaan volyymipohjaiset kiintiöt tai kiintiörajojen suurentaminen eivät ratkaise paneelien välistä epätasa-arvoa, sillä lehtien koot vaihtelevat merkittävästi aloittain. Ratkaisua olisi etsittävä muunlaisista laskelmista.

- Luonnontieteissä parhaisiin lehtiin kohdistuu paljon tarjontaa, joten niiden julkaisuvolyymi kasvaa suureksi. Niinpä myös kemiassa on jouduttu karsimaan luokitusta rajusti. Tasolle 3 on voitu ottaa vain puolenkymmentä nimekkäintä, pääasiassa amerikkalaista, julkaisua, jotka eivät kata kaikkia paneelin alaan kuuluvia tieteenaloja. Tämä antaa vääränlaista viestiä nuorille tutkijoille.
- Huomautettiin, ettei tasojen 2 ja 3 välille tulisi tehdä eroa rahanjaossa jatkossakaan, sillä se johtaisi monenlaisiin ongelmiin. Ihmistieteissä julkaisutoiminta hajoaa monille tasokkaille foorumeille, joita on monesti keinotekoisia laittaa absoluuttiseen paremmuusjärjestykseen. Ihmistieteiden kannalta toimisi paremmin, jos luokituksessa olisi vain tasot 1 ja 2. Useat ihmistieteet paneelit vastustivat tason 3 mukaan ottamista.
- Huomautettiin, että kaikkien paneelien on noudatettava samoja sääntöjä. Mikäli ministeriö haluaisi mitata laatua viittauskertoimien perusteella, paneeleja ei tarvittaisi. Paneelit voivat käyttää harkintaansa ja asiantuntemustaan nostaakseen eri tutkimusalojen lehtiä korkeammille tasoille, vaikka niiden viittauskerroimet olisivat heikompia kuin joidenkin muiden tutkimusalojen lehdillä.
- Tuotiin esille luokituksen väärinkäyttö yliopistojen sisällä. Todettiin, että olisi äärimmäisen tärkeää viestiä yliopistoille ja tutkijoille luokituksen soveliaasta käytöstä. Yliopistot ovat kuitenkin autonomisia toimijoita, joten voidaan ainoastaan antaa ohjeistuksia.
- Todettiin, että luokitus ja rahoittajien vaatimukset saattavat olla keskenään ristiriidassa. Esimerkiksi EU-rahoituksen saaminen edellyttää Open access -kanavissa julkaisemista. Myös Suomen Akatemia suosittaa OA-julkaisemista. Tätä ei ole voitu huomioida luokituksessa, sillä parhaat lehdet on kuitenkin pakko nostaa ylemmille tasoille.
- Tiedusteltiin puheenjohtajilta, onko uusi volyymipohjainen luokitus liian ankara. Kymmenen (10) puheenjohtajista oli sitä mieltä, että luokitus on liian ankara. Ohjausryhmä ottaa kantaa tason 2 kiintiön laajentamiseen.

5. Yleistieteelliset lehdet ja sarjat

Puheenjohtajien tehtävänä oli päättää yleistieteellisten lehtien luokittelusta tasoluokkiin 2 ja 3. Tähän ryhmään kuuluivat aluksi Nature, Science ja Proceedings of the National Academy of Sciences, mutta joukkoon on lisätty täydennysarviointien yhteydessä sihteeristön toimesta muitakin monitieteisiä julkaisusarjoja. Lisäksi tähän ryhmään tehtiin lisäysehdotuksia paneeleista keväällä 2014, kun lehtiä jaettiin paneelien kesken. Ohjausryhmä linjasi, että jos yli puolet yleistieteellisten joukkoon ehdotetussa lehdessä

julkaisuista suomalaisten yliopistojen artikkeleista on merkitty jonkin yksittäisen paneelin tieteenalaan kuuluviksi, se kuuluu arvioida kyseisessä paneelissa.

Tällä perusteella seuraavat 4 lehteä siirrettiin paneelin 3 arvioitavaksi: ACS Nano, Advanced Materials, Nanotechnology ja Nature Materials. Paneelin 3 näkemyksen mukaan kuitenkin suomalaisten fysiikan julkaisujen osuus näissä lehdissä on ylikorostunut alan suuren julkaisu- ja tuotannon vuoksi. Tosiasiassa näissä lehdissä julkaistaan myös muiden luonnontieteiden, lääketieteiden ja tekniikan julkaisuja. Ohjausryhmä hyväksyi alustavasti mainittujen lehtien siirron paneelista 3 yleistieteellisten lehtien joukkoon, mutta edellyttää, että myös muut paneelit hyväksyvät siirron. Yleistieteellisten joukossa on nyt kaikkiaan 27 lehteä. Puheenjohtajille oli toimitettu kokousta varten luettelo yleistieteellisten joukkoon kuuluvista lehdistä ja sarjoista, sekä tieto siitä, minkä paneelien ala-alueeseen kuuluvia artikkeleita niissä on julkaistu vuosina 2011–2013.

Käytiin keskusteltu yleistieteellisten lehtien luokituksista sekä fysiikan paneelin ehdottamista lisäyksistä.

- Ehdotettiin, että lehdessä tulisi olla julkaisuja ainakin seitsemän paneelin edustamilta aloilta, jotta se voidaan lukea yleistieteellisten lehtien paneeliin kuuluvaksi.
- Huomautettiin, etteivät julkaisumäärät kolmelta vuodelta kerro lehden monitieteisyyden asteesta vaan siitä, minkä alan tutkijat ovat onnistuneet julkaisemaan lehdissä.
- Huomautettiin, että samoilla perusteilla oikeudenmukaista olisi siirtää myös tasolla 1 olevia lehtiä fysiikan paneelista yleistieteellisten lehtien paneeliin sekä katsoa, onko muiden paneelien listoilla vastaavia tapauksia.
- Todettiin, että nano- ja materiaaliteiden lehtiä on hankalaa sijoittaa yksittäisen paneelin sisälle. Tällä hetkellä ei kuitenkaan kannata enää avata keskustelua aiheesta. Sen sijaan jatkoa ajatellen paneeli- ja tieteenalajakoa tulisi miettiä uudestaan.
- Kiinnitettiin huomiota PLoS one -lehden korkeaan tasoluokkaan sekä luonnontieteen lehtiin, joilla ei ole impaktilukua. Oltiin yksimielisiä siitä, että PLoS one kuuluu tasolle 1. Ehdotettiin ilman impaktilukua olevien lehtien laskemista tasolle 0. Todettiin kuitenkin, että olisi hyvä ottaa lehdistä selvää ennen 0-tasolle pudottamista. Tehtiin joitakin muutoksia lehtien tasoluokkiin.

Päätökset:

- Hyväksyttiin fysiikan paneelin 3 esittämät lehdet ACS Nano, Advanced Materials, Nanotechnology ja Nature Materials yleistieteellisten lehtien paneeliin 24 sillä edellytyksellä, ettei kiintiöitä suurenneta nykyisestä 21 prosentista. Jos tason 2 kiintiötä laajennetaan, nämä lehdet jaetaan paneelisiin.

- Sihteeristö selvittää ilman impaktilukua olevien yleistieteellisten lehtien sisällön ja määrittää tasoluokan (0 tai 1) niiden paneelien puheenjohtajien kanssa, joiden ala- lehdet lähinnä kuuluvat.

6. Lehtien ja sarjojen luokittelu tasolle 3

Puheenjohtajien tehtävänä oli vahvistaa paneelien luokitukset tasolle 3. Kokouksessa oli mahdollista tarkastella luokitusten yhdenmukaisuutta laatu- ja laaja-alaisuuskriteereiden näkökulmasta sekä katsauslehtien arvioimisen osalta. Lista paneelien tasoluokkaan 3 luokittelemista lehdistä oli toimitettu puheenjohtajille ennen kokousta.

Keskusteluun otettiin myös tasoluokan 3 tarpeellisuus. Alun perin tasoluokka 3 otettiin käyttöön lääketieteen paneelien aloitteesta, koska nimekepohjaisen luokittelun tuloksena tasoluokka 2 muodostui liian laajaksi erottelemaan kärkilehtiä. Etenkin aloilla, joilla foorumien välinen hierarkia ei tutkimuksen luonteesta johtuen muodostu yhtä selväpiirteiseksi kuin luonnon- ja lääketieteissä, tasoluokan 3 lehtien erottamista tasoluokasta 2 pidettiin sen sijaan keinotekoisena.

Käytiin keskustelu tasoluokkaan 3 liittyvistä asioista.

- Paneeleilla oli eriäviä näkemyksiä review-lehtien luokittelusta. Useimmat paneelit olivat pudottaneet katsauslehdet pois tasolta 3 yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta ja paneeli 7 oli jättänyt kaikki katsaus-lehdet kategorisesti tasoluokkaan 1. Todettiin, että luokitusta tehtäessä on otettava huomioon sen ohjaava vaikutus. Siksi tiedettä eteenpäin vievät, alkuperäisartikkeleita julkaisevat lehdet tulisi sijoittaa korkeammalle kuin review-lehdet. Review-lehdet saisivat tällöin olla korkeintaan tasolla 2. Ehdotettiin, että yhtenäisen linjan mukaan kaikki review-lehdet pudotetaan pois tasolta 3. Toisaalta huomautettiin, että kattavan synteesin tarjoava katsaus voi olla paljon hyödyllisempi tieteen kehitykselle kuin yksittäinen huomiotta jäävä alkuperäisartikkeli, ja että kirjoittajalle on meriitti tulla kutsutuksi kirjoittamaan review-artikkeli arvostettuun katsauslehteen. Valtaosa puheenjohtajista hyväksyi paneeleissa tehdyt päätökset review-lehtien tasoluokkien osalta. Paneelin 11 puheenjohtaja Matti Weckström jätti eriävän mielipiteen todeten, että paneeleissa tulisi noudattaa yhtenäistä linjaa.
- Huomautettiin tasolle 3 luokitettujen julkaisukanavien vertailukelpoisuudesta Norjan ja Tanskan luokituksiin. Etenkin luonnon- ja lääketieteiden osalta merkittävät erot eri maiden paneelien arvostuksissa herättivät kysymyksen arvioinnin puolueettomuudesta. Todettiin kuitenkin, että myös luonnontieteissä ja teknillisissä tieteissä voi esiintyä alueellisia eroja tutkimuksen painotuksissa ja arvostuksissa. On syytä luottaa paneelien asiantuntemukseen ja puolueettomuuteen.
- Tiedusteltiin puheenjohtajien näkemystä tason 3 tarpeellisuudesta. Sillä edellytyksellä, että tason 2 kiintiö säilytetään nykyisellään, tasoa 3 piti tarpeellisena kuusi (6) 19:stä paikalla olleesta puheenjohtajasta. Sillä edellytyksellä, että tason 2

kiintiötä laajennetaan esim. 25 prosenttiin, tasoa 3 piti tarpeellisena kahdeksan (8) puheenjohtajista.

- Tason 3 olemassaoloa perusteltiin tutkijoiden ambitiotason nostamisella sekä erinomaisuuteen pyrkimisellä. Parhaisiin lehtiin suunnatun julkaisun vaatima työmäärä on moninkertainen muuhun julkaisuun verrattuna, joten tästä on kohtuullista antaa tunnustusta ja myös rahallinen korvaus yliopistolle.
- Toisaalta rajanveto tasojen 2 ja 3 välillä on monilla aloilla niin arbitraarista, ettei niiden erottelu rahanjakomallissa johda oikeudenmukaiseen lopputulokseen. Ongelmana on, ettei kaikilla tutkimusaloilla ole lainkaan tason 3 julkaisua kiintiöiden vuoksi. Sama ongelma esiintyy sekä luonnontieteiden että ihmistieteiden tietyillä paneeleilla, tosin eri syistä. Todettiin, ettei tason 3 suhteen ole syytä tehdä hätiköityjä johtopäätöksiä ennen kuin tiedetään, mitä seurauksia muutoksilla on.
- Todettiin, että todelliset ongelmat piilevät luokituksen väärinkäytössä. Yliopistojenvälisessä rahanjaossa ei tapahdu suuria heilahduksia, mutta jos luokitusta sovelletaan sisäisiin yksiköihin ja yksilöihin, se voi johtaa epäoikeudenmukaiseen lopputulokseen. Tutkijoiden tulisi itse tietää, mitkä ovat hyviä julkaisukanavia ja valita julkaisuilleen niistä sopivimmat.

Päätökset:

- Vahvistettiin paneelien päätökset tasoluokkaan 3 sijoitettujen lehtien osalta.

7. Kirjakustantajien luokittelu tasolle 2 ja 3

Puheenjohtajien tehtävänä oli vahvistaa kirjakustantajien luokittelu tasoluokkiin 2 ja 3. Ihmistieteiden paneelien puheenjohtajat olivat tehneet kokouksessaan 21.11.2014 alustavan ehdotuksen kirjakustantajien luokittelusta tasoluokkiin 2 ja 3.

Arviointiohjeen mukaan tasolle 2 voidaan luokitella n. 10 % vähintään tasolle 1 luokitelluista kustantajista, ja tasolle 3 voidaan luokitella n. 10 % vähintään tasoluokkaan 2 hyväksytyistä kirjakustantajista. Ihmistieteiden puheenjohtajien esittämien muutosten perusteella tasolle 1 luokitelluista 1249 kustantajasta 101 (8 %) sijoittuisi tasolle 2, ja näistä 12 (12 %) tasolle 3. Lista kirjakustantajista (johon merkitty ihmistieteiden paneelien puheenjohtajien ehdotus, sihteeristön alustava ehdotus, Norjan ja Tanskan tasoluokat, sekä arviointisivuston kautta tehdyt ehdotukset) oli toimitettu puheenjohtajille ennen kokousta.

Käytiin keskustelu ihmistieteiden paneelien puheenjohtajien ehdotuksen pohjalta.

- Todettiin, että ihmistieteiden paneelien puheenjohtajien ehdotuksessa oli ehkä virheellisen tiedon johdosta esitetty joidenkin luonnontieteellisten seurojen pudottamista tasoluokkaan 1. Kokouksessa tunnistetut tapaukset palautettiin tasoluokkaan 2.

- Suomalaisen kustantamoiden edustukseen tasolla 2 kiinnitettiin huomiota. Luonnontieteiden näkökulmasta on outoa, että suomalaiset kustantamot ovat samalla tasolla tunnettujen kansainvälisten kustantamoiden kanssa. Ihmistieteellisen tutkimuksen näkökulmasta parhaiden suomalaisten kustantamoiden luokittelu tasolle 2 on kuitenkin perusteltua ja tarpeellista. Kotimaisten kustantamoiden luokittelusta tasolle 2 on jo päätetty ihmistieteiden paneelien puheenjohtajien kokouksessa 13.5.2014, ohjausryhmä on vahvistanut päätöksen, eikä luokitusta tältä osin enää muuteta.
- Sihteeristön asialistan liitteenä lähettämän Excel-tiedoston avaamisessa oli ollut osalla panelisteista teknisiä ongelmia, joten kaikki eivät olleet voineet tehdä tarvittavia tarkistuksia ennen kokousta.

Päätökset:

- Hyväksyttiin ihmistieteiden paneelien puheenjohtajien esitys tasolle 3 luokiteltavista kirjakustantajista.
- Luonnontieteen, lääketieteen ja tekniikan alojen puheenjohtajat voivat vielä tarkistaa omien alojensa kustantajien luokittelun tasoille 1 ja 2. Sihteeristö lähettää puheenjohtajille uuden kirjakustantajaluettelon. Mahdolliset tasoluokkia 0, 1 ja 2 koskevat muutosehdotukset lähetetään sihteeristölle viimeistään 5.12.

8. Muut esille tulevat asiat

Lopuksi keskusteltiin tason 2 julkaisuvolyymikiintiön laajentamisesta 25 %:iin. Asiasta oli tiedusteltu kokouskierroksen kuluessa paneelien mielipidettä, ja asia nousi useasti esiin kokouksen kuluessa. Todettiin, että puheenjohtajien enemmistö on tason 2 julkaisuvolyymikiintiön laajentamisen kannalla, eikä ajatus saanut osakseen erityistä vastustusta. Jos ohjausryhmä katsoo laajennuksen välttämättömäksi, arviointityö voidaan toteuttaa todennäköisesti sähköpostilla ilman paneelokokouksia, koska suurelta osin voidaan hyödyntää nykyistä luokitusta.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.26.